

מטעמי תורת זילים

פרשת נצבים וילך – יצר הטוב ויצר הרע

הקב"ה אמר שהוא יודע כי ישראל עתידים לחטוא בגלל 'היצר הרע' כפי שהיה בזמן הליכתם במדבר עוד לפני שנכנסו לארץ ישראל שנאמר "וְהָיָה כִּי תִמְצְאוּ אֹתוֹ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשְּׂרָרָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעָתִי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֲשָׂה הַיּוֹם בְּטָרְם אֲבִיאֲנֵנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵתִי" (דברים לא, כא) (הרמב"ן דברים לא, כא).

ויש להתבונן, מתי מגיעים 'היצר הטוב' ו'היצר הרע' אל האדם? והיכן הם שוכנים בתוך גופו כך שמשפיעים עליו לטוב או לרע?

רק היצר הטוב משפיע על התינוק כאשר הוא בתוך בטן אמו

בשעה שהתינוק נוצר בבטן אמו כלולים בו יצר הטוב ויצר הרע. אך היצר הרע נמצא בו רק ב'כוח' ולא בפועל (נזר הקודש' לר' יחיאל מיכל על בראשית רבה סג, ו ד"ה זורו רשעים מרחם) ואינו שולט בו (יספר חסידים' סימן תתשלז). ולעומתו היצר הטוב נמצא בו בפועל, ושורה עמו ממש בתוך בטן אמו (עפ"י 'מגדל עזר' ליעביץ עליית יצר הטוב וד"ה ודע כי ענין יצר טוב, עפ"י 'מדבר קדמות' להחיד"א מערכת י אות יז). באותו הזמן התינוק לומד את כל התורה (מדבר קדמות' מערכת י אות יז) שהם שבעים פנים שבה, על ידי היצר הטוב (עפ"י 'זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה וקודם דיית' רעיא מהימנא) כאשר נר דלוק על ראשו, והוא צופה ומביט מסוף העולם עד לסופו (גמ' נדה דף ל ע"א), כלומר שהוא משיג ויודע בייחוד ה' מראשית המחשבה ועד סופה, ועומד על סתרי התורה וטעמיה המופלאים (מגדל עזר' ליעביץ עליית יצר הטוב וד"ה ודע כי ענין יצר).

היוצאים מן הכלל הזה הם אותם תינוקות שנשמותיהם מתקע"ד דורות של עזי פנים, אשר היו לפני בריאת העולם (ראה גמ' חגיגה יג ע"ב – יד ע"א). תינוקות אלו כבר בבטן אמם יש בהם יצר הרע (יספר חסידים' סימן תתשלז) בפועל, לפי שהם רשעים גמורים (נזר הקודש' לר' יחיאל מיכל על בראשית רבה סג, ו ד"ה זורו רשעים מרחם). כך היה עם עשו הרשע שכבר בבטן אמו היה לו יצר הרע, לכן 'מדרש תנחומא' כי תצא אות ד) כאשר היתה אמו עוברת ליד פתחי עבודה זרה עשו הרשע היה מבקש לצאת מבטנה (רש"י בראשית כה, כב). וכן כשהוא היה בתוך בטנה הוא קרע לה את הרחם שלא תוכל להוליד עוד. לכן לא יכלה רבקה להוליד את שניים עשר השבטים כפי שהיתה ראויה. וזהו מה שנאמר על עשו "על רָדְפוּ בְּחָרֶב אֲחִיו וְשָׁחַת רַחֲמֵינוּ" (עמוס א, יא), הַתְּקִיב בַּפְּסוּק הִיָּה 'רַחֲמוֹ חָסַר אוֹת י' והוא לשון יחיד – לפי שמדבר על רחמה של רבקה אמו (מדרש תנחומא' פרשת כי תצא אות ד).

וכזה היה אדם הנקרא 'שבתאי אוצר הפירות' שכאשר הוא היה בבטן אמו לא שקט ולא נרגע ורצה לאכול על אף שלחשו לאמו כי אותו היום הוא יום הכיפורים, ובסוף יצא ממנו רשע (ראה גמ' יומא דף פב ע"ב – פג ע"א) (יספר חסידים' סימן תתשלז). ועל עשו הרשע ושבתאי הרשע נאמר "זרו רְשָׁעִים מִרְחֹם תְּעוּ מִבֶּטֶן דְּבָרֵי כָזָב" (תהלים נח, ד) (מדרש תנחומא' כי תצא אות ד, יומא פג ע"א), "רְשָׁעִים" – הם אותם דורות שיש להם יצר הרע עוד כשהם בבטן אמם, והם עזי פנים וממרים באביהם ואמם (יספר חסידים' סימן תתשלז). ואמר עליהם "זרו" כי הוא עניין 'זר' שיהיו 'רְשָׁעִים מִרְחֹם', שהרי כל העולם אין להם יצר הרע בתוך רחם אמם אלא רק יצר הטוב (יתהלות יוסף' להחיד"א מזמור תהלים נח, ד ד"ה זורו רשעים מרחם) ועל ידי כן הנפש שלהם נשמרת זכה וטהורה מעוון (יספר חסידים' סימן תתשלז), מה שאין כן הם ש"יתעו מִבֶּטֶן" משום שהיו מאותם הדורות שקודם הבריאה (יתהלות יוסף' להחיד"א מזמור תהלים נח, ד ד"ה זורו רשעים מרחם).

היצר הרע מגיע בשעת הלידה ומגרש את היצר הטוב של התינוק

בעת שהתינוק יוצא לאויר העולם בשעת הלידה מיד מופיע בו היצר הרע שנאמר "לְפָתַח חֲטָאת רַבָּץ" (בראשית ד, ז) (סנהדרין דף צא ע"ב, זוהר פרשת וישב דף קעט ע"א ד"ה וישב יעקב, זוהר פרשת וישלח קסה ע"ב ד"ה וישלח יעקב, 'מבוא שערים' להאר"י ז"ל שער ו חלק ב פרק ט ד"ה והנה על נפש, 'מדבר קדמות' מערכת י אות יד בשם 'פסקי תוספות' נדרים אות סב) "חֲטָאת" – הוא היצר הרע, כמו שדוד המלך קרא לו "וְחֲטָאתִי נִגְדִי תִמְיֵד" (תהלים נא, ה) (זוהר וישלח דף קסה ע"ב ד"ה וישלח יעקב) ונקרא "חֲטָאת" על שהוא מקור כל החטאים (יאור החמה' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב מהרמ"ק) ומביא את האדם לחטוא בכל יום לפני קונו (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה וישלח יעקב), לכן גם נאמר עליו "רַבָּץ" (בראשית ד, ז) כי האדם רובץ תחת משאו של היצר הרע (עפ"י 'קריית ארבע' פרשת בראשית דף ב ע"ב ד"ה לפתח חטאת רובץ, 'פדה את אברהם' לר' אברהם פאלאגיי מערכת הייוד אות כז). וכן על 'היצר הרע' שבא לתינוק בלידה נאמר גם "כִּי יֵצֵר לָב הָאָדָם רַע מִנְעֲרָיו" (בראשית ח, כא), "מִנְעֲרָיו" – משעה שננער ויוצא לעולם (גמ' ירושלמי ברכות דף כז ע"ב פרק ג הלכה ה).

היצר הרע יוצא מן הכוח אל הפועל דווקא בבוא התינוק לאויר העולם הזה, כי העולם הזה כרוך בעקבי יצר הרע ושם 'מוצא מין את מינו וניעור' (נזר הקודש' לר' יחיאל מיכל על בראשית רבה סג, ו ד"ה זורו רשעים מרחם). וכאשר היצר הרע בא בתינוק בשעת הלידה הוא נאבק עם היצר הטוב אשר כבר נמצא בו (זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה וקודם דיית' רעיא מהימנא), ומצליח לגרש את היצר הטוב (מדבר קדמות' מערכת י אות יד בשם 'פסקי תוספות' נדרים אות סב, 'אברהם אנכי' לר' אברהם פאלאגיי סימן ח ד"ה יזח ישראל' בשם 'מדבר קדמות') ומשכיח מהתינוק את כל השבעים פנים שבתורה אשר למד מהיצר הטוב (זוהר פרשת בא דף מא ע"ב ד"ה וקודם דיית' רעיא מהימנא) על ידי שסוטר על פיו. ובה נשכח מהתינוק כל התורה שלמד (עפ"י גמ' נדה דף ל ע"א).

זה הטעם שהבהמות והחיות יודעות להישמר מכל מקום של היזק כבר ביום בו הן נולדות (זוהר פרשת וישב דף קעט ע"א ד"ה וישב יעקב), כגון אם ישימו אותן לפני האש או בראש הגג הן יהיו נזהרות מעצמן ויברחו משם על מנת לא ליפול בפחת (יכתם פז) על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח ואמר), אך לעומתן התינוק אדרבא משליך את עצמו בתוך האש ולא נשמר מכל מקומות ההיזק הללו – וזה מחמת היצר הרע השוכן בקרבו שמיד מטעהו לדרך רעה (זוהר פרשת וישב דף קעט ע"א ד"ה וישב יעקב) ומסמא עיני שְׁכָלוֹ בִּסְכָלוֹת גדולה, כפי שהיצר הרע בעצמו נקרא בשם "כִּסְלִי" שנאמר "מִלֶּךְ זָקֵן וְכִסְלִי" (קהלת ד, יג) (יכתם פז) על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח ואמר). מחמת כן גם כל מעשיו של התינוק הם נזק, על

אף שמעשיו נעשים בבלי דעת ואינו טועם מטעם החטא כמו אדם גדול שחוטא ונהנה מהעבירה (מזבח אליהו למחבר 'שבט מוסרי' פרשת חקת ד"ה אמנם נראה לפרש).

לידת האישה היא לאחר תשעה חודשים שהם מאתיים ושבעים יום, ובגימטריא הם ר"ע ימים. דבר זה רומז ליצר הרע המגיע לתינוק ביום הלידה (ואמת ליעקב לר' שאלתיאל ניניו מערכת ע אית יד בשם מהר"י) וכפי שאמר הפסוק "כי יצר לב האדם רע מנעריו" (בראשית ח, כא) (ואמת ליעקב) מערכת ע אית יד, 'שפתי כהן על התורה' פרשת נח על הפסוק 'כי יצר לב האדם'. **ויש מהנשים שילדות ביום רע"ה מתחילת ההריון, וגם מספר ימים אלו רומז ליצר הרע שעליו נאמר "לפתח חטאת רבץ"** (בראשית ד, ז) (מהר"י צמח בהערות על 'מבוא שערים' שער ה חלק א פרק י ד"ה 'יכבר ידעת כי לא' אות ז). ועוד רמז, כי התיבה "לפתח" שבפסוק היא אותיות 'פת-חל', והתיבה 'פת' לבדה היא גמטריא 'לילי' אשת הס"מ – ללמד שממנה היצר הרע 'חל', כלומר שולט בשעת היציאה מהפתח (מראית העין' להחיד"א מסכת סנהדרין צא ד"ה א"ל משעת יצירה).

משעת הלידה ועד גיל שלש עשרה שולט על הילד רק היצר הרע

היצר הרע הנמצא בגופו של הילד באופן קבוע מאז שנולד נעשה לו לחבר, כפי שנאמר על היצר הרע 'חבר הוא לאיש משחית' (משלי כח, כד) (וזהו פרשת פקודי דף רנ ע"א ד"ה 'אמאי אקרי חברי היכלות דקדושה'). **והיצר הרע מרגיל עמו את כל האיברים, עד שהם כולם עומדים בכוחו** (מדרש תלפיות' ענף אשה ד"ה 'ואולי י"ל שכיון' בהסבר דברי ר' יהושע בן לוי) **והוא נעשה כמו 'בעל הבית' על הילד ואיבריו**. ובזה יסודות גשמיים רבים נעשים לעוזריו של היצר הרע, וכפי שנרמז בסופי תיבות הפסוק "כִּי יִצְרָב לֵב הָאָדָם רַע מִנְעָרָיו" (בראשית ח, כא) שיוצא התיבה 'רבים' (ואגרא דכלה' פרשת נח על הפסוק 'רע מנעוריו'). **ועל הילד הזה ששולט בו רק היצר הרע אמר הכתוב "ועיר פרא אדם יולד"** (איוב יא, יב) (מאור ושמש' פרשת לך ד"ה ונראה שהנה ידוע).

שלש עשרה השנים הראשונות של הילד נחשבות כמו שנות ערלה, מחמת שלטון היצר הרע (וזהו פרשת לך דף עט ע"א ד"ה 'באלנא שלטא סתרי תורה) **המנסה לשכנע את הנער ליהנות מתאוות העולם כל עוד שהוא עדיין צעיר ורווק ובכוחו ויצר הטוב עדיין לא נמצא בו, ואומר לו "אם לא תענג את עצמך כעת מתי תענג, כאשר כבר תזדקן?!"** (וזהו פרשת פקודי דף רסו ע"ב ד"ה 'לכה נרוה דודים' וד"ה 'מאי טעמא' היכלות דסטרא אחרא) **והוא אורב לאדם ושולט בגופו** (וישכח אברהם לר' אברהם פלאגיי על תהלים מא ד"ה בזאת ידעת). מחמת כן בני האדם מתוודים ביום הכיפורים ואומרים "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע", שהכוונה היא על אותן שלש עשרה שנה ראשונות לחייו שבהם היה לאדם רק יצר הרע, ומחמתו עשה הרע בעיני ה' (ידו בכל' למחבר 'שבט מוסרי' סימן קנח ד"ה 'יעד נוכל לומר שהכונה עיי"ש).

כיוון שכל מחשבות והתבוננות הנער הוא בתענוגי העולם והגוף מחמת יצרו הרע, לכן צריך להוכיח אותו על מנת לרסנו ולהנהיגו עד שיבוא היצר הטוב, שנאמר "חנף לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו" (משלי כב, ה). וכן אמר דוד המלך "במה יזקה נער את אָרוֹחוֹ לְשֹׁמֵר פְּדָרְךָ" (תהלים קיט, ט). ואף שהאיוולות דבוקה וקשורה בנער ימים רבים, אין לאדם להתיימש ולומר שאין לו תקנה חלילה אלא צריך להוכיחו מעט מעט עד שיכנס בליבו התוכחה, כפי שאמר שלמה המלך "אֲנֻלֶּת קְשׁוּרָה בְּלֶב נֶעֶר, שֶׁבֶט מוֹסֵר יִרְחִיקָהּ מִמְּנוֹ" (משלי כב, טו) (הקדמת רבינו בחיי' לפרשת שמות).

זה הטעם שיש שבח גדול בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, היות שהיצר הרע כבר נולד עמהם ואילו היצר הטוב לא נמצא אצלם כלל – ואז הבל פיהם הוא שבח כפול וגדול הגורם תיקון להם ותיקון לעולם, שמוציאים יקר מזולל. וזהו מה שנאמר "מפי עוללים וינקים יסדת' עז למען צורך' להשפית אויב ומתנגס" (תהלים ח, ה), "עוללים" – אלו הילדים הלומדים מקרא, "וינקים" – אלו הילדים הלומדים משנה, שמתענגים יותר בלימודם. ומשתי המדרגות האלו יחד מקדימה רפואה למכה ונמשך התכלית "להשפית אויב ומתנגס" – שהיא אחיזת הרע (מאמר הנפשי' להרמ"ע מפאנו חלק רביעי פרק שישה עשר).

כמה גדול יהיה כוחו של היצר הרע והתגברותו בזרע הנולד תלוי באביו ואמו של הנולד. שכפי גדול התאוה והחימום שהוא חלק הרע שביצר הרע אשר היה באותה השעה שבא לעולם – כך יגדל אחיזת היצר הרע בתינוק ויבוא לידי חטא. **לכן הבכור צריך יותר שמירה לפי שהוא ראשון לתאוה ולחימום היצר הרע, ואז יש ליצר הרע חלק גדול בו והוא יותר שולט בו ועלול יותר לחטוא, וכמו שהיה עם הבכורים שנפלו וחטאו במעשה העגל**. ומפאת יצר הרע של הבכורים היתה במצרים גזירת מיתה על כל הבכורים שנולדו, אלא שריחם ה' על הבכורים של ישראל והצילם. ולכן ה' ציוה לקדש את הבכורים על מנת להוציאם מעל יצרם הרע (יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק ב' דרוש יב ד"ה 'ובאמת אנחנו עמי והלאה. ויעייש בדבריו הנפלאים).

בגיל שלש עשרה נכנס גם יצר הטוב בין היצרים

כאשר אדם גדול ומתפקח (עפ"י 'מדבר קדמות' מערכת י אית יד בשם 'פסקי תוספות' נדרים אות סב) **ומגיע לגיל שלש עשרה, אז יצר הטוב** (קהלת רבה' ד אות יג, זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה 'יצר הטוב, 'מבוא שערים' שער ו חלק ב פרק ט ד"ה והנה על נפש) **נכנס לתוכו ומולד' בו יום אחד ביום הבר מצוה, בעוד שיצר הרע נכנע בפניו** (ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל פרשת שמות ד"ה ויאמר יעקב מכרה, 'מחברת הקדוש' למהר"ו' שער יציאת מצרים דף ע ע"א). וכיון שהיצר הטוב בא באדם רק שלש עשרה שנה אחרי שהיצר הרע כבר נמצא אצל התינוק, לכן היצר הטוב נקרא בשם "יולד" כפי שקרא לו שלמה המלך "יולד מספן וחקם" (קהלת ד, יג), וזה ביחס ליצר הרע שהוא כבר "זקן" בתוך גוף האדם (קהלת רבה' ד, יג, זוהר פרשת וישב דף קטט ע"א ד"ה ותא חזי. ראה זוהר פרשת פקודי דף רסו ע"ב ד"ה 'מאי טעמא' היכלות דסטרא אחרא) ועליו נאמר "מלך זקן וקסיל" (קהלת ד, יג) (קהלת רבה' ד, יג) (להרחבה על מעלת יום הבר מצוה ראה מאמרנו לפרשת יגש – 'מעלת נער הבר מצוה').

כאשר היצר הטוב גדל ובא עם הילד, הוא מנסה למנוע אותו מלעבור עבירות ואיסורים, אחרי שבמשך שלש עשרה שנה לא היה מי שמחה בידו, והיצר הרע עשה בו את רצונו (עפ"י 'אבות דרבי נתן' פרק טז ד"ה יצר הרע) **והטעימו מהתאוה שנהיתה ערבה לנפשו** (כתם פז' על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח ואמר), **עד שהיצר הרע בעצמו כבר נעשה ל'בעל הבית' אצלו**. ואילו יצר הטוב שמגיע עתה הוא רק 'אורח' (ואגרא דכלה' פרשת נח פרשה ח על הפסוק 'רע מנעוריו') **ונחשב ל'מספן'** (קהלת ד, יג) **על שדבריו אינם נשמעים** (כתם פז' על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח). לכן הרגל הרע עלול לגבור אצל הנער על הרגל הטוב שמתחדש (הרמ"ד הוואלי פרשת נח על הפסוק 'כי יצר לב').

לאחר שלש עשרה שנה האדם כבר מאמין ליצר הרע, וכשבא יצר הטוב הוא נדמה לו כאילו הטעינו עליו את כל המשאות שבעולם (זוהר פרשת וישב דף קעט ע"ב ד"ה תא חז"ל). **ואז שני היצרים שלו נלחמים זה עם זה** (יידו בכלי סימן רפב ד"ה זוהר בסדר זה) **במלחמה עצומה ותמידית** (הרמ"ד הוואלי פרשת נח פרק ח על הפסוק 'כי יצר לב האדם', יידו בכלי סימן רפב ד"ה זוהר בסדר זה) **ובמריבה גדולה שאין כמותה בכל העולם** (כתם פז' על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח ואמר), **והאדם נעשה מלא פניות ובלבולי מחשבות** (ימאור ושמש' פרשת לך לך ד"ה ונראה דהנה ידוע) **מכוח היצר הרע הכלול בעצמות האדם בחומר הגוף, אשר נותן בו את כוח המתאווה שבלב** (ניור הקודש' על בראשית רבה לד, יב דף קסו ע"ב ד"ה ואמנם הכל הולך). **אז ניתנת בידי האדם הבחירה לנטות לאיזה צד שירצה** (יידו בכלי סימן רפב ד"ה זוהר בסדר זה) **ולקבל על זה שכר או עונש** (עפ"י 'מראית העין' מסכת שבת דף עז ד"ה מ"ט עזי מסגן).

וזה הטעם מדוע היצר הרע נמצא באדם במשך שלש עשרה שנה ורק אחר כך בא היצר הטוב, **כי אם היה להיפך** (יידו בכלי סימן רפב ד"ה זוהר בסדר זה) **שהיצר הטוב היה נשאר עם האדם ממעי אמו, ואילו רק בהגיע הנער לגיל שלש עשרה היה נכנס בו היצר הרע – לא היה אז בנחו לפתות את האדם** (ימראית העין להחיד"א מסכת שבת דף עז ד"ה מ"ט עזי מסגן) **והיצר הטוב היה מגרש אותו ללא שהיה לו שליטה בגוף האדם בכלל. לכן הקב"ה מקדים להשריש את היצר הרע בגוף האדם באותם שנים, ואז היצר הטוב כבר לא יכול לגרשו ולבטלו** (יידו בכלי סימן רפב ד"ה זוהר בסדר זה), **ואדרבא הוא נשמע לו יותר מאשר יצר הטוב, כי הוא בא לו לפני בואו של היצר הטוב** (ניור הקודש' בראשית רבה לד, יא סוף ד"ה הרשעים הם ברושתי לבן).

אמנם כיון שסוף סוף הקדים היצר הטוב לבוא בתוך בטן האדם לפני שבא היצר הרע, על כן יש לו תקומה אחר כך בפני היצר הרע (יספר החיים' לאחיו של המהר"ל בחלק יספר חיים טובים' פרק א ד"ה נר דלוק) **על ידי ההכנות הגדולות שהיו לו לחזק את כוחו כאשר היה בבטן האדם** (ידבר בעתו ל' ששון מרדכי חלק עקידת יצחק עמ' 18 ד"ה ויהי אחר הדברים). **וגם תוכחות המוסר שנותנים לנער בעוד טבעו רך, מסייעים לו על מנת לרסנו ולהנהיגו ולהביאו בשעבוד היצר הטוב** (הקדמת רבינו בחיי לפרשת שמות). **מטעם זה זרע ישראל מחנכים את בניהם מקטנותם אל המצוות עוד לפני שהגיע זמן חיובם עליהם, כדי שיהיו מורגלים בכך, ואז בבא היצר הטוב הוא ימצא מכוון לשבתו** (כתם פז' לר' שמעון לביא על זוהר תחילת פרשת וישב ד"ה רבי חייא פתח).

היצר הטוב והיצר הרע נמצאים ומשפיעים בתוך ליבו של האדם

התלבשותו של היצר הרע יחד עם היצר הטוב הוא בתוך גוף האדם בחללי הלב (יאמת ליעקב' מערכת ל אות סג) **כאשר היצר הטוב מתלבש בחלל הלב שמימין, והיצר הרע מתלבש בחלל הלב שמשמאל** (יאמת ליעקב' מערכת ל אות סג, 'מדרש תלפיות' ענף יצר הרע ד"ה יצר הרע דעבודה זרה) **ומשם הם מתפשטים בכל הגוף** (יאמת ליעקב' מערכת ל אות סג). **וכנגד שני היצרים שבתוך לב האדם אמרו רבותינו "וְאֶהְיֶה אִתְּךָ כְּלֶבֶד" (דברים ו, ח) "כְּכֶל לְכַבֵּד" – בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע** (ראה גמי ברכות דף נד ע"א) ('ארץ החיים' על התהלים מזמור כד, ד אות ג, 'ספר התניא' פרק ט ועי"ש פרקים ט - י).

כנגד היצרים האלו נאמר **"לֵב חָכֵם לְיָמֵינוּ וְלֵב פְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ"** (קהלת י, ב) (יאמת ליעקב' מערכת ל אות סג), **"לֵב חָכֵם לְיָמֵינוּ" – הוא יצר הטוב בחלל ימין, ו"לֵב פְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ" – הוא יצר הרע בחלל שמאל** (נפש החיים' שער ד פרק ד בהגהה ד"ה ואולי גם לזה). **ולזה מועילה הנחת תפילין של יד, לפי שיש כוח באזכרות שם ה' שבה לשבר את היצר הרע. לכן שמים את התפילין ביד שמאל כנגד הלב**. וזה נרמז בפסוק **"שְׁפִיטֵי ה' לְנֶגְדֵי תְמִיד כִּי מִיָּמִינִי בֵּל אֲמוֹט"** (תהלים טו, ח), **"שְׁפִיטֵי ה'" – הוא תפילין של יד, "לְנֶגְדֵי תְמִיד" – אל מול מה שמנגד אותי תמיד שהוא היצר הרע, "כִּי מִיָּמִינִי בֵּל אֲמוֹט" – שאז צד ימין של היצר הטוב לא ימוט בוודאי** (תורת נתן וליקוטים ממהרח"ו דף לג ע"ב ד"ה כ"א הזכרותי מהרמ"ע מפאנו).

היצר הטוב יודע את מקומו ונשאר בצד ימין תמיד, ומייעץ לאדם רק טוב אמיתית. **אבל היצר הרע אינו שומר את מקומו המיוחד לו בחלל השמאלי להסית לעוון ולחטא נגלה, ולפעמים הוא מדלג ממקומו גם לחלל הימני ויושב בין מפתחי הלב** (נפש החיים' שער ד פרק ד בהגהה ד"ה ואולי גם לזה) **והוא מקטין עצמו כמו זבוב ומייעץ לאדם לחטוא ליוצרו** (פירוש סידור התפילה' למחבר הרוקח על 'שלא עשני גוי ושאר ברכות השחר' אות ז ד"ה ואל ישלט ב). **לכן לפעמים עבירה נראית לאדם כתוספת קדושה וכאילו זה מיצר הטוב – והוא אינו מרגיש שלמעשה טמון בה רע ומר. ועל דבר זה אמרו רבותינו "יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב"** (ראה גמי ברכות דף סא ע"א) (נפש החיים' שער ד פרק ד בהגהה ד"ה ואולי גם).

מגיל שלש עשרה מלווים את האדם גם מלאך יצר הטוב ומלאך יצר הרע

כאשר אדם הראשון היה בגן עדן קודם שחטא, היה לו 'יצר הרע' חיצוני המסיתו לעבירה – והוא היה המלאך אשר רכב על גבי הנחש הקדמון כדי להחטיאו שעליו נאמר **"סָבִיב רְשָׁעִים וְתִהְיֶה לְכֹנֵן"** (תהלים יב, ט). **יצר זה היה מלאך חיצוני ולא פנימי בתוך גופו של אדם הראשון, לפי שהאדם נברא נקי וזך מזהמת הרע שנאמר "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יֶשֶׁר"** (קהלת ז, כט). **אז היה בידי האדם הראשון יכולת להימלט בקלות מהיצר הרע. אבל אחרי חטא אכילת עץ הדעת שהיה כלול בו שורש כוח הרע, נדבק כוח הרע בעצמות גופו והתגשם חומרזו זהמת הרע, ונעשה אז באדם גם זהמת של יצר הרע פנימי. זה הטעם שקשה מאוד לכל אדם לכבוש את היצר הרע, כי יש גם יצר הרע פנימי וגם חיצוני. וזה דומה לעיר אחת שיש לה אויבים מבחוץ ואויבים מבפנים והם מחזקים אחד את השני** (ניור הקודש' על בראשית רבה לד, יב דף קסו ע"ב ד"ה ואמנם הכל הולך' בשם חכמי האמת).

בשעת מתן תורה פסקה זוהמת הנחש הקדמוני מישראל, אך מכל מקום לא נתבטל מהם היצר הרע לגמרי אלא חזרו להיות קרוב למדרגת אדם הראשון קודם החטא שלא היה לו אלא את היצר הרע החיצוני ולא הפנימי. באופן זה גם ניתן להם שמירת התורה והמצוות בהר סיני, כדי שיכבשו את היצר הרע החיצוני. בטענה זו ניצח משה רבינו את מלאכי השרת בשעת מתן תורה כאשר אמר להם **"כלום יש יצר הרע ביניכם שאתם רוצים את התורה?"** (ראה גמי שבת דף פט תחילת ע"א). **אבל אחרי חטא העגל חזרו ישראל לזוהמתן שהיא זוהמת היצר הרע הפנימי. כי התעורר שוב חטא זהמת אדם הראשון אשר עדיין לא נשלם תיקונו כראוי. ולעתיד לבוא בזמן תחית המתים, כאשר כבר תתעכל זוהמת האדם בקבר, אז יתבטל היצר הרע הפנימי לגמרי והאדם יהיה עשוי מחומר זך ונקי מצד עצמותו ועל זה נאמר "וְהִקְדַּשְׁתִּי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם"** (יחזקאל לו, כו) **כלומר מפנימיות הבשר** (ניור הקודש' על בראשית רבה לד, יב דף קסו ע"ב ד"ה ואמנם הכל הולך').

ונמצא כי נוסף ליצר הרע הפנימי שיש לכל אדם מאז חטא אדם הראשון, הרי שיש לו כבר מראשית הבריאה גם יצר הרע חיצוני (ניור הקודש' על בראשית רבה לד, יב דף קסו ע"ב ד"ה ואמנם הכל הולך' בשם חכמי האמת) **ועמו יש גם יצר הטוב חיצוני, והם שני מלאכים ממש** (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב).

די"ה ויצר הטוב אתי, 'מבוא שערי'ם' להארי"י ז"ל שער ו חלק ב פרק ז, 'אור החמה' על זוהר וישלח דף קסה ע"ב ד"ה 'יודוד הכי נמי מהרא"י, 'אמת ליעקב' מערכת ג אות לט, 'פדה את אברהם' לר' אברהם פאלגני מערכת היודי אות כח בשם סברא) **הנמצאים תמיד עם האדם – יצר הטוב נמצא מצד ימין לאדם ויצר הרע מצד שמאל לאדם** (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה ויצר הטוב אתי). יצר הטוב נאצל ממלאך מט"ט ונאחז בכח האלקות הקדוש, ויצר הרע נאצל מס"מ ונאחז בכח החיצוני הטמא, שכל אחד מהם שואב משורשו. כמו כן היצר הטוב יש לו קשר לצד הנשמה שבאדם והיצר הרע יש לו קשר לצד החומר שבאדם – וכל אחד מהם מטה את האדם לצדו ('אור החמה' על זוהר וישלח דף קסה ע"ב ד"ה 'ויאנין תריין מלאכים' מהרמ"ק).

מלאכי היצר הטוב והיצר הרע מלווים את האדם (רבינו בחיי בראשית ג, כה סוף ד"ה ועל דרך הקבלה) **החל מהגיעו לגיל מצוות** (עפ"י 'שפתי כהן על התורה' פרשת ויצא ד"ה 'יעוד אפשר' בשם זוהר), **כשאחד הולך לימינו ואחד לשמאלו** (רבינו בחיי בראשית ג, כה סוף ד"ה ועל דרך הקבלה). **ובשעה שהאדם אומר בערב שבת "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם"** (בראשית ב, א) **אותם שני מלאכי השרת מניחים את ידיהם על ראשו ואומרים לו "יִסֶר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכְפֹּר"** (ישעיהו ו, ז) (ראה גמי שבת דף קיט ע"ב), **ואחר כך הם מלווים אותו מבית הכנסת לביתו**. וכשהאדם מוצא בביתו נר דלוק ושולחן ערוך ומטא מוצעת אזי המלאך הטוב אומר "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך" והמלאך הרע עונה בעל כורחו "אמן". ואם האדם לא מוצא את ביתו כך, אזי המלאך הרע הוא זה שאומר "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך" והמלאך הטוב עונה בעל כורחו "אמן" (גמי שבת דף קיט ע"ב). ראה יכתם פז' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ד"ה רבי יהודה פתח).

מלאך היצר הרע עומד מחוץ לאדם ומשפיע עליו כוח הרע כדי להטותו מדרכי חיים למוות (נזר הקודש' על בראשית רבה לד, יב דף קסז ע"ב ד"ה ואמנם הכל הולך) **ומחמת שהיצר הרע הזה עומד משמאל לאדם, לכן עם ישראל הצטוו להניח תפילין בידם השמאלית וכך להתגבר על צד שמאל שבו נמצא היצר הרע** (מאה שערי'ם' היוחס לר"מ רקנאטי שער עשירי ד"ה ועל דרך אמת), **ולהכניע ולקשור** (מצודת דוד' להרדב"ו מצוה עט ופ' ד"ה 'וראיתי מי שכתב) **את היצר הרע** (טעמי המצוות' לרקנאטי מצות עשה להניח תפילין ד"ה בספר זוהר) **שלא יחטיא אותם על ידי שמירה מעולה של שם הווייה שבתפילין** (טעמי המצוות' לרבינו מנחם הבבלי מצות עשה מצוה קעה), **וכפי שנרמז בפסוק "וקשרתם לאות על ידך"** (דברים ו, ח) (מאה שערי'ם' המיוחס לר"מ רקנאטי שער עשירי ד"ה ועל דרך אמת, 'טעמי המצוות' לרקנאטי מצות עשה להניח תפילין ד"ה בספר זוהר, 'טעמי המצוות' לרבינו מנחם הבבלי מצות עשה מצוה קעה).

שני מלאכים אלו המלווים את האדם מעידים על כל מעשיו (ראה גמי חגיגה טז דף ע"א) (זוהר פרשת תולדות דף קמד ע"ב ד"ה רבי שמעון). **ובשעת צאת נשמת האדם מן העולם, אותם שני מלאכי השרת מסדרים לפניו** (מאמר חקור דין' להרמ"ע מפאנו חלק ב פרק יד ד"ה והני תרי) **כל פרק או כל דבר אחר אשר שכח מלימודו** (ילקוט שמעוני משלי רמז תקמ"ה), **כפי ששמעו מפיו כל ימי חייו – וזה על מנת שלא יהיה לו בושת פנים לפני הקב"ה** (מאמר חקור דין' חלק ב פרק יד ד"ה והני תרי) **לעתיד לבוא** (ילקוט שמעוני משלי רמז תקמ"ה).

אדם שמשתדל במצוות התורה גורם להכנעת היצר הרע תחת היצר הטוב

החל מגיל שלש עשרה, אם האדם הוא רשע ('אור החמה' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב מהרא"י) **ומטמא את עצמו, אזי היצר הרע שלו מתגבר על היצר הטוב** (זוהר פרשת תולדות דף קמד ע"ב ד"ה רבי שמעון פתח) **ומקטרג עליו ומבקש להמית אותו כפי שביקש עד שהיה בגיל שלש עשרה, ואילו היצר הטוב אז שותק** ('אור החמה' על זוהר וישלח דף קסה ע"ב מהרא"י). **אך אם האדם משתדל במצוות התורה אזי היצר הטוב שלו מתגבר על היצר הרע, עד שהיצר הרע משלים עמו ונהיה עבד ליצר הטוב, שנאמר "בְּרָצוֹת ה' דִּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ"** (משלי טו, ז) (זוהר פרשת תולדות דף קמד ע"ב ד"ה רבי שמעון פתח) **ואז שולט 'הימין' על 'השמאל'** (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה ויצר הטוב). **ולזה רומז חיבור הרגלים בשעת תפילת העמידה – להורות שגם אם יש ימין ושמאל שהם יצר הטוב ויצר הרע, הרי שצריך שיתאחדו בעבודת ה' יתברך ואז האדם הוא בחינת 'מלאך' (בית אלקים' להמבי"ט שער התפילה פרק ז ד"ה ובה הוא כבודו).**

כאשר היצר הטוב שבימין גובר על היצר הרע שבשמאל, **שני מלאכי היצר הטוב והיצר הרע שומרים יחד על האדם בכל דרכיו** (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה ויצר הטוב) **מנזקי העולם הזה וגם מנזקי העולם הבא שלא יחטא** ('אור החמה' על זוהר וישלח דף קסה ע"ב מהרא"י ד"ה יודוד הכי נמי). **ועליהם נאמר "כי מלאכיו יצוה לך לשמרה בך דרכיך"** (תהלים צא, יא) (זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה ויצר הטוב), **"מלאכיו" – הם המלאכים שרגילים ללכת עם כל אדם, "יצוה לך לשמרה" – כלומר לך דווקא, שאתה מתקן דרכיך ומעשיך מגיל שלש עשרה שנה ומעלה** ('אור החמה' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה רבי יהודה' מהרא"י). **וכאשר המלאכים האלו שומרים על האדם הם מפילים את המזיקים מלפניו, שנאמר "פֶלַם מִצַּדְךָ אֶלְף וּרְבֵבָה מִיְמִינְךָ אֶלְף לֹא יִגָּשׁ"** (תהלים צא, ז), **"וּרְבֵבָה מִיְמִינְךָ" – נופלים רבבה מזיקים מצד ימין כי שם יש את יצר הטוב, אך מצד השמאל נופלים רק "אֶלְף" מזיקים, לפי ששם נמצא היצר הרע שאין בו כוח להפיל יותר מזה, וגם את אלו הוא מפיל בעל כורחו** ('אור החמה' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה יודוד הכי נמי מר' אברהם גלאנטי).

מלחמת היצר של האדם היא כל ימי חייו ('תפארת שלמה' פרשת כי תצא ד"ה כי תצא למלחמה על אויבך), **כי היצר הרע אינו נח ואינו שוקט מלהביא את האדם אל תאוות העולם הזה והבליו ומבלבל את מחשבות האדם ותפילותיו, עד שקשה לאדם לעמוד מול תחבולותיו** (מתוך תפילת ר' אלימלך מליזנסק כמובא בסידור תפילה נוסח ספרד). **והוא אינו זז מלהחטיא את האדם אפילו לעת זקנתו** ('אור החמה' על זוהר פרשת וישלח דף קסה ע"ב ד"ה יודוד הכי נמי מהרא"י) **כשמגיע לפרק המוות** ('אור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קעט ע"ב מהרמ"ק) **בשעת יציאת הנשמה** ('פדה את אברהם' לר' אברהם פאלגני מערכת היודי אות כח בשם סברא). **לכן ישראל מבקשים בכל יום ויום בברכות השחר להינצל מיצר הרע ולהידיבק ביצר הטוב "וְתַרְחִיקֵנִי מִיֵּצֵר הָרַע וְתִדְבְּקֵנִי בַיֵּצֵר הַטוֹב"** (לפי נוסח עדות המזרח) **או בנוסח "וְאֵל תִּשְׁלַט בְּנוֹ יֵצֵר הָרַע וְהִרְחִיקֵנוּ מֵאֲדָם רָע וּמִחֶרֶץ רָע וְדַבְּקֵנוּ בַיֵּצֵר הַטוֹב"** (לפי נוסח ספרד ואשכנז) **או בנוסח "וְתִשְׁלַט בְּנוֹ יֵצֵר טוֹב וְאֵל תִּשְׁלַט בְּנוֹ יֵצֵר רָע"** (נוסח תימן בלדי). **וכן יש מוסיפים לבקש בכל לילה לפני השינה "וְיִשְׁלַט בִּי יֵצֵר הַטוֹב וְאֵל יִשְׁלַט בִּי יֵצֵר הָרַע"** (מתוך ברכת המפיל בסדר 'קריאת שמע על המיטה' נוסח ספרד ועדות המזרח), **כן יהי רצון.**

<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>אהרון בן עזיזה י"ו</p> <p>אֶרְלֵט עֲלֵיהָ בַת פּוֹרְטוּן מִסְעֵדָה ז"ל</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>יוסף מנחם בן אהרון י"ו</p> <p>מִנְהַג מִדְּלוּ בַת מִנְטָה ז"ל</p> <p>לְבִית מִשְׁכַּחַת מִיּוֹן ז"ל</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמת:</p> <p>מר אהרון י"ו</p> <p>גִּיטָה ז"ל</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>
--	--	--	---	---	---	---	---	---	---